

Släkthistoria från Sågersta

Källa: Nedteckningar och släktberättelse av Maj-Lis Rosen maj 2011. Maj-Lis guidade vid bygdevandring den 31 maj 2011.

Den gamla kvarnen och bostället Sågersta är de allra äldsta byggnaderna vid Råbäcks hamn. I husförhörslängderna i Medelplana finns det redan i mitten av 100-talet, men först nästa sekel 1800 står det kvarn och mjölnare som benämning på torp och torpare.

Maj-Lis Rosén (född Jonsson) som guidade under vandringen berättade att hon var född på Råbäck. Hennes släkthistoria på Sågersta börjar år 1838 då hennes farmorsfarmorsfar och mor kom dit. Det var Anders Andersson och hans hustru Maria som kom från Läckö där Anders arbetade som rättare. Samma år byggdes boningshuset. Maj-Lis farmor Selma född 19887 föddes i Sågersta, dessförinnan hennes far Karl född 1865 och hans tre syskon. Det berättas att farmor Selma föddes i Mjölarkammaren där drängar och torpare kunde sova över om det tog lång tid med malningen av deras säd.

På den tiden var Sågersta ett arrendetorp under Råbäck. Detta innebar att säden som gården skulle ha mald ingick i arrendeavtalet, så det fick man ingen tull för och dagsverken skulle göras på gården så det anställdes en dräng. (Drängen hade 50 öre om dagen, husrum och mat). Det var ovisst med vattenförsörjningen då, för det fanns inga dammar som samlade upp vattnet så man kunde inte spara inför torrperioderna, endast en träränna fanns från bäcken som förde vattnet till det skovelhjul som drev de två stenarna.

Det kom torpare och bönder från när och fjärran till kvarnen för att mala, ända från Källandsö och Lurö. Som betalning fick de betala tull i en tullkista, alltså den del av säden som mjölnaren skulle ha i betalning. Det var lite olika taxa beroende på var det var för säd. En tunna råg gav tre kannor (ca 7 liter) och en tunna slösäd som var en blandning av korn och havre gav fyra kannor i tull (1 kanna ca 2,5 liter).

Det fanns ett bryggeri på Råbäck på den tiden, som också skulle ha sin säd mald i kvarnen, det kunde vara hela fem tunnor råg på en gång. Detta fick man inte heller någon tull för, men mamsell Lindblad som drev bryggeriet kunde betala med lite jäst eller en omgång dricka om man hade vägarna förbi uppe på gården. Bryggeriet låg i högra flygeln (om man står på vägen och tittar mot slottet).

Maja Catharina och Anders Larsson

År 1857 var det dags för skifte på kvarnen, dotter och måg kom från Otterstad och det var Maja Catharina och Anders Larsson. De tog över kvarntorpet och de gamla fick bo kvar och delta i de sysslor de klarade av.

Det är den perioden som Maj-Lis Rosén vet mest om då hon hittat dokumentation i Märtha Tamm-Götlinds folklivsforskning som gjordes på 1940-1950 talet. Dokumentationen är en ovärderlig källa för att lära sig och förstå hur saker var. Isidor Andersson var sonson till Anders och Maja Catharina och han även han har lämnat anteckningar efter sig som Maj-Lis fått ta del av.

Anders var en klurig man som ganska snart fick fart på ruljansen vid Sågersta. Drängen skötte dagsverken och Anders kunde ägna sig åt trädgårdsodling och fiske. Han anlade odlingsbäddar och drivbänkar mellan husen och ner på strandängen. Han sådde kål och experimenterade med fröerna så han fick fram en alldeles egen sort "Sågerstakål". Det var inte så stora huvuden, men fast och fin. Lök och pepparrot och kanske potatis var kanske annat som odlades.

Anders for till Lidköping med båt för att sälja sina alster, var det förlig vind gick han för segel, annars fick han ro, han slog också följe med trädgårdsmästare Håkansson på Råbäck och for iväg ända till Karlstad och Kristinehamn på marknader om hästen för att sälja sin skörd. Vid dessa resor lejdades en

Vänerslup och segel sattes. Det kunde ta två-tre veckor som de var borta och då fick Maja Catharina sköta kvarnen, barnen fick väl också tidigt börja hjälpa till.

Annan försörjning

Torpet kunde föda några kor som gav mjölk, både till det egna hushållet och att sälja. Det var mest sjöfarare som kom och köpte mjölken. Mor Catharina hade glasbehållare som hon fått av sjöfolk, i dessa hällde hon upp mjölken. Glasbehållarna kom från glasbruken i Värmland.

Man fiskade med bl.a. långrev och den hade mor Catharina spunnit så "blånerna rök" i huset under vinterkvällarna och tillverkades av hampa som maken Anders hade köpt. Det var gädda, sik, gös, abborre som fastnade på kroken.

Runt Sågersta växte det många sötbärsträd och alla fick hjälpa till att plocka, men det låg på barnens lott att ro till Lidköping för att sälja detta. Det fanns en gumma som köpte upp sötbär och hon gav 20 öre kannan (2,5 liter), det var inte så stor timpeng eller hur? Dottern Matilda minns att de drabbades av en hiskelig "tjocka" en gång när de skulle hem från staden. En man frågade vart de skulle och när de berättade det så avrådde han dem. Men barnen envisades, då hjälpen han dem med att låna ut en kompass. Han visade dem hur den kompassen skulle stå när de kom ut till fyren i Lidköping. Färden hem gick bra den gången, Matilda hade precis gått och läst och brodern Karl var fem år yngre.

År 1871

Detta år var ett riktigt nödår, det var svårt att få mat till både människor och djur. På vintern var det oroväckande tomt i ladorna. Anders hade varit över till Kålland och slagit vass under sommaren, så när torparna och bönderna från Kållandsö kom för att mala sin säd hade han avtalat med dem att ta med av den slagna vassen till Sågersta. På så sätt kunde de magra kossorna få lite att tugga. Det var inga stora mängder säd som folk kom med till kvarnen detta år, 2-3 kg bara.

År 1887 byggdes kvarnen om och moderniserades till som den ser ut idag. Den fick tre stenar och dammarna anlades ovanför klinten så att vatten kunde samlas upp och sparas inför torrperioderna. Träturbinen kom till och ledde vattnet direkt från dammen ner till kvarnen. Viktor Rudin hette muraren och han ansågs vara en mycket god yrkesman.

Anders och Maja Catharina fick fyra barn tillsammans:

Hulda Josefina född 1859, gift med skeppare Olsson från Bokenäs och byggde så småningom Gustafsberg i Råbäcks hamn.

Augusta Matilda född 1860, gifte sig med Almqvist i Couragebacken och bosatte sig i Marieberg.

Karl Johan född 1865 gifte sig med Augusta Olivia. Augusta var barnjungfru åt Wilhelm Klingspor. De bodde i Sågesta till början av 1900-talet då de flyttade till Tegelhuset i Råbäcks hamn. Augusta kom närmast från Göteborg men född i Grimmared Halland.

Anna Charlotta född 1867, gifte sig med smeden Härngren och flyttade till Årnäs.

Maja Catharina hade två barn med sig i sitt först äktenskap med Skeppare Thorsell.

Gustava Lovisa född 1850, gift Björk, kalkarbetare i Trolmen. Delar av familjen utvandrade till USA.

Laura Fredrikafödd 1851, gift Björk, kalkarbetare i Trolmen. Hela familjen utvandrade till USA år 1889-

Slutet på eran

Anders blev änkling 1885 då hans älskade Maja Catharina dog. Han bodde kvar på torpet till sin död 1916. Han hade en hushållerska som allt gärna ville gifta sig med honom, men han tyckte inte hon var

grann nog, sägs det, så det fick vara. Då hade ett barnbarn till Anders och Maja Catharina som hette Wilhelm och var född 1891 tagit över skötseln av kvarnen. Han bildade familj vid Sågersta år 1914 och bodde kvar till 1923 då han emigrerade till Amerika.

Fem generationer har bott vid Sågersta.

Anders Andersson och Maria Carlsdotter

Anders Larsson och Maja Catharina

Karl Johan Larsson och Augusta Olivia

Wilhelm

Clara och Ivan